

A NÉPI VALLÁSSÓSSÁGRA VONATKOZÓ ADATOK A KEVERMESI RÓMAI KATOLIKUS EGYHÁZKÖZSÉG HISTORIA DOMUSÁBAN (1835–1945)

A katolikus egyházközségek plébánosai a 16. századi trentói zsinat óta kötelesek saját egyházközségük történetét az ún. *Historia Domus*ban, vagy háztörténetben megörökíteni. E dokumentumokban azonban nemcsak az egyházközség szorosán vett történetére vonatkozó bejegyzéseket találunk. Igen sok köztörténeti, helytörténeti adat mellett a vallásos népelet területéről is megőriztek információkat, olyanokat, amelyek csak a helyi vallásgyakorlatra jellemzők (fogadott ünnepek, templomi ülésrend, jámbor társulatok stb.). Anyaggyűjtésünk során a Békés megyei Kevermes község Római Katolikus Plébániáján vezetett *Historia Domus* vaskos fóliánsának teljes anyagát, és a plébánia levéltárát vettük számba. (*A kevermesi plébániának története*. Rövid összefoglalásunkban az 1835–1945 között készült bejegyzések népi vallásossággal kapcsolatos adatait kívánjuk bemutatni.)

Az 1815-ben szegedi, illetve palóc eredetű dohánykertészekből betelepített Kevermes község plébániájának *Historia Domus*át 1835-ben az első plébános, Mikosevics József kezdte el vezetni. Az első templomot 1835. szeptember 20-án szentelte fel Róka József makói alesperes, a csanádi püspök rendeletéből. A templom patrónája a Boldogságos Szűz Mária.¹

Az új plébánia létrehozásával egyidejűleg az első plébános az egyházközség életének egyházz jogilag nem szabályozott területeire is igyekezett iránymutatást adni. Így még 1835-ben rögzíti a templomi ülésrendet, a templomból való kimenetel szabályait is. A két padsorral rendelkező templomhajó bal oldali padsorában ültek az asszonyok, a férfiak a jobboldalon, az ifjúság a nemének megfelelő oldalon a padsorok és a szentély közti szabad területen állt. A fiatal házaspárok helye a kóruson volt. A kimenetelkor először a férfiak hagyhatták el a templomot, őket követték az asszonyok, majd „az ifjúság páronként”.

A betegellátás, a keresztelés bejelentése a reggeli szentmise előtt történhetett. (Természetesen a sürgős esetekben bármikor.) Kevermes dohánykertész község volt, a település 5 holdas beltelkekből állt, ami miatt igen nagy távolságra voltak az egyes lakóházak a plébániától, ezért a beteghez igyekvő plébánosnak kocsit kellett küldeni.² A hozzátartozóknak a halálesetet a plébánián a halál beállta után azonnal jelenteniük kellett.

A gyermekágyból felkelt édesanya beavatása a reggeli szentmise után történt, akit erre az alkalomra a baba kísért el a templomba. A keresztelendő gyermeket a „*keresztattya, Anyja és a Bába Asszony*” vitte a templomba, és a reggeli szentmise után keresztelte meg a plébános. Ugyancsak a reggeli szentmise után került sor az esketésre is, az egybekelni szándékozó pár egy nappal előbb szentgyónáshoz és

¹ Pelle 1985. 5–6.

² Pelle 1985. 5.

szentáldozáshoz kellett járuljon. A násznép köteles volt az esketést megelőző szentmisén ájtatosan részt venni.

Az elhunytat az utolsó útjára a temetőbe kísérő halottas menet rendjét is megszabta Mikosevics plébános. Elöl a kereszt, utána a két nembeli ifjúság, majd az emberek (férfiak), az asszonyok páronként, a pap, a halott, a halott rokonai.

Az első templom elé Faragó Antal uradalmi felügyelő anyagi áldozatából keresztet állítottak. 1835. november 10-én Mikosevics József plébános szentelte fel, a szertartás során mondott szentbeszéde a Szent Kereszt tiszteletéről szólt. Az ekkor állított fakereszt helyére 1900-ban állíttatta a község és a hívek a ma is álló trachit kőkeresztet, a kereszténység felvételének 900. évfordulója alkalmából. Ünnepeleys felszentelésére 1900. december 8-án került sor.

Az új templomot a falu földesura építtette, berendezéséhez, díszítéséhez a hívek is hozzájárultak számos nagylelkű adománnyal (zászlók, feszület, térdeplő, csengettyűhúzó, fekete gyertyatartó gyázmisékhez, liturgikus textiliák: oltárterítő, velum, párnák az oltárra).

Az 1835-ös esztendőben marhadög tizedelte a falu jószágállományát, ezért Szent Vendelnek, a jószágtartó gazdák patrónusának pártfogásába ajánlották magukat az egyházközség tagjai. 1836-ban pedig kolerajárvány tört ki a faluban, ezért Szent Rozáliának, a hét segítőszent egyikének, az egykori pestisjárvány elleni patróna oltalmába ajánlották magukat. Ünnepeit fogadott ünnepként ülik meg, addig nem dolgoznak aznap, amíg szentmisét nem hallgatnak és a Rozália ájtatosságot el nem végzik. 1837-ben mindkét védőszent képét megfestette az egyházközség, Fiala aradi képírónál (festő) 100 váltóforintért. A költségekre a hívek dohányt adtak össze, és annak értékesítéséből folyt be a festő honorárium, valamint a képkeretek ára. Szeptember 8-án ünnepélyesen helyezték el a képeket a szentélyben. Volt a községnek egy harmadik fogadalmi napja is, az 1838. június 7-i jégeső pusztítása nyomán a vihar és a jégeső elhárítására tették ezt a napot helyi ünneppé, könyörgő nappá.

1840-ben készült el a templomi keresztút, a 14 stációképet Szikora György makói képíró festette, honoráriumát ugyancsak a hívek által összeadott dohány értékesítéséből fedezték. Ugyanebből az összegből készítették gyertyatartókat is az egyes képek megvilágítására. Felszentelésekor elhatározta a közösség, hogy attól kezdve a nagyböjt péntekjein, mise után nyilvános vezetéssel keresztúti ájtatosságot tartanak, máskor a templomban egyénileg is végezhető a keresztút.

Az 1835-ben épült templom oldala 1847 februárjában bedőlt, az épület életveszélyessé vált. Az új templom alapköletétele 1848. június 24-én volt, a br. Sina család költségén emelt új épület megáldását 1848. szeptember 17-én, a Boldogságos Szűz „születési” tiszteletére Mikosevics József plébános végezte. Az új templomba a lebontott régiből a szószék és a kijavított főoltár került át. Szent Vendel és Rozália tiszteletére két új mellékoltárt állítottak. 1852. augusztus 20-án szentelik fel a temetőbe állított vaskeresztet.

1854-ben új Szeplőtelen fogantatás szobor került a templomba, a hívek adományából. („Gráciban”, Ketz Ferenc Xavér készítette). Májusban, Úrnapján szentelte fel Mikosevics plébános. Ekkor alakult meg a Boldogságos Szűz Szeplőtelenül fogantatott Szent Szívéről nevezett Társulat, közel 600 taggal. A szobor vitelére és kísérésére „szűzek serege létesült 80 taggal, - lévén nekik gyönyörű szép selyem fehér zászlójuk.” A Mária-lányok, vagy Mária dajkái közössége még két kék selyemből készült

zászlóval is rendelkezett. 1854 Úrnapján határozta el a közösség, hogy Úrnapjától október végéig minden szombaton Szűz Mária tiszteletére déleesti ájtatosságot tartanak. November elsején pedig a társulat tagjaiért ünnepélyes engesztelő szentmisét mondatnak.

A 19. század utolsó évtizedében, 1890-ben újabb fogadalmi jellegű szentmise mondatását határozta el a közösség. A Péter-Pál napját megelőző vasárnap ünnepélyes, ún. aratási szentmisét mondatnak, a kitett Oltáriszentség mellett. Ez egyben nyilvános könyörgés is volt, hogy az aratás Ura adjon erőt a nagy munkához.

1891 Úrnapján került sor a hívek adományából vett „Mária trónus” és az ún. hordozó Mária szobor megáldására. (Szűcs és Tsa budapesti cég munkája.) A körmenetekre kivitt szobor és a trónus használaton kívül a szószek alatt kapott helyet. Ugyanez az év az Élő Rózsafüzér Társulat megalakulásának esztendeje is (novemberben 210 taggal). A társulat 1895-ben a főoltár díszítésére két, fából faragott adoráló angyal szobrot vásárolt, amelyek talapzatát Berndt János helybeli asztalos készítette.

1894-ben esik szó először a templom Kisasszony napi búcsújáról, amikor egyik vendég pap misézett, másik pedig a szentbeszédet mondta. 1943. szeptember 8-án, a templom búcsúnapjára három napos ájtatossággal készültek, a búcsú előtti este gyertyás körmenetet tartottak.

A lourdesi Szűzanya tiszteletének elterjedésére utal, hogy 1896-ban „*egy kisebb szerű lourdi szobor*” került a templomba, Kovács István adományaként. A közösség vallásos életében egyes szentek tiszteletének megjelenését a templomban újabb szobrok állítása jelzi. 1901-ben, a hívek körében végzett önkéntes gyűjtés eredményeként egy 118 cm magas, terralith Szent Antal szobor felállítására és megáldására került sor. 1903-ban nyolc adományozó jóvoltából fából készült Szent Anna és Szent Joachim szobrot szerzett be az egyházközség, ekkor a főoltáron helyezték el mindkettőt.

1909-ben az addig a reggeli mise után tartott októberi ájtatosságot délutánra helyezték át.

Az első világháború és az azt követő forradalmak idejéről nincsenek helyi adataink. A nagypénteki szokásokra utal, az 1919. évi bejegyzés, miszerint a helyi direktórium tagjai az Úrkoporsó mellett ugyanúgy elvállalták az ilyenkor szokásos szolgálatot, mint korábban a községi előljárók. (Nyilván a Szent Sír őrzésének számos helységben meglévő hagyományáról volt szó.)

1923-ban Bodor József, a község új plébánosa újból meghonosította minden hónap első vasárnapján a szentségkitételes szentmiseket, májusban és októberben az ájtatosságokat minden nap maga vezette. 1926-ban közadakozásból egy méter magas Jézus Szíve szobor beszerzésére került sor, ez év karácsonyán áldotta meg a plébános. Ettől kezdve a közösség rendszeresen végezte a Jézus Szíve ájtatosságot.

1927 nagyböjtjétől minden pénteken böjti szentbeszéd, keresztyúti ájtatosság készítette fel a híveket a húsvéti ünnepekre. Vasárnap pedig szentségkitétel, litánia és ájtatosság volt. Az első pénteket pedig a Jézus Szíve tisztelet előmozdítására tartották meg, augusztustól minden alkalommal a Jézus Szíve tisztelettel és az első pénteki ígéretekkel foglalkozó szentbeszéd sorozat indult.

A Mária tisztelet újabb szép példája volt a Rózsafüzér Társulat adományából 1927-ben vásárolt új Szűz Mária Szent Szíve szobor, amely az áldoztató rácson belül, a főoltár „*lecke oldalánál*” kapott helyet. (A korábban beszerzett Mária szobrot pedig

a szentélyben a főoltár „*evangéliumi oldalánál*”, a falra helyezték fel.) Szép hagyomány volt, hogy a Jézus és a Mária Szent Szíve szobrok előtt a szentmiséken 2-2 gyertya égett, a hívek gyertya adományából. A gyertya adományokat a templom gondnoka kezelte.

A Rózsafüzér Társulat mellett később újabb vallásos közösségek alakultak. 1928-ban a gyermekek Szívőárda egyesülete, Szabó István káplán kezdeményezésére, december 8-án 112 szívőárdistát vett fel a plébános. Ugyanebből az évből származó kimutatás szerint 46 taggal működött az egyházközségben a Hitterjesztési egyesület is. 1929-ben a Békéscsabára bejáró középiskolásokból alakult meg a Cserkészcsapat, Kaló István káplán kezdeményezésére.

1929. július 28-án alakult meg az egyházközségi képviselőtestület, az országos szabályzat alapján. Világi elnöke dr. Molnár László községi orvos, főgondnok Agonás Pál, főjegyző Vitos Ignác kántortanító. (Előzőleg történtek már kísérletek a testület megalakítására, de egyik sem járt sikerrel.)

Az 1930. Szent Imre év alkalmából a község Szent Imre szobrot állított a templomban, az egyházközségi képviselőtestület javaslatára a községi képviselőtestület a Templom utcát Szent Imre utcának nevezte el.

1931-ben a Szent Erzsébet jubileum alkalmából három napos ájtatosságot tartottak, nemzeti szentünk új szobrát állították fel a templomban.

1933-ban püspöki engedéllyel nagypéntekről nagyszombatra virradó éjjel félórás szentségimádást tartottak, amelyet a hívek és a Rózsafüzér társulat tagjai vállaltak. Nagypénteken délután áhítat órát tartottak. Nagypénteken és nagyszombaton a feltámadási szertartásokig a Szent Sírnál a községi előljárók helyett a határőr katonák adtak díszőrséget. 1942-ben az úrnapi körmenetben is jelen volt a katonaság díszszakasza.

1935-ben az első templom építésének 100. évfordulójára átalakították a templomot, új belső festést is kapott. A főoltár felső részéről a templomhajó falára helyezték a Szent Joachim és Szent Anna szobrokat, a Szűz Mária szobor a kórus alatti mellékoltárra került, helyükbe feszületet állítottak. A község egy évszázaddal korábbi fogadalmának elhalványulását jelenti, hogy elbontották a hajóban levő Szent Vendel és Rozália mellékoltárokat, a szenteket ábrázoló oltárképeket a szentély falára akasztották. Új mellékoltárt állítottak viszont Jézus Szíve tiszteletére, amelynek oltármenzája a Szent Sír is volt egyben. Új stációképeket festettek Bódy Károly gyomai festőiparművésszel. Az ő munkája a szentély és a hajó mennyezetére készített secco sorozat is. A község 1936-ban közadakozásból Szent József és Kis Szent Teréz szobrot állíttatott a templomban.

1938-ból van adatunk az egyházközség tagjainak Mátraverebély-Szentkútra szervezett zarándoklatáról, amely a Historia Domus szerint több éves hagyományra tekint vissza.

1941-ben a Rózsafüzér Társulat alapításának 50. évfordulóját három napos lelkigyakorlattal ünnepelte. A jubileum alkalmával kiegészítették a bokrokat, és felnöttek között megszerveződik a 31. bokor is. A jubileum emlékére a társulat új szentségartót adományozott a templomnak.

A második világháború eseményei beleszóltak az egyházközség életébe is. 1944. május 21-től a vasárnapi litánia helyett este 8 órakor engesztelő, ún. háborús ájtatos-

ságot tartottak a hazáért és a katonaságért. A légi veszély miatt pedig előre hozták a vasárnapi szentmisék kezdetét.

Az elmondottak alapján jól látszik, hogy a szegedi és a palóc eredetű szinkatolikus községnek gazdag vallásos népélete volt az elmúlt több mint másfél évszázadban. Témánk részletes kifejtésére itt nincs módunk, ez egy későbbi feldolgozás tárgya lehet.

IRODALOM

PELLE Ferenc

1980 *A 150 éves kevermesi római katolikus plébánia és templom története*. Kevermesi Római Katolikus Egyházközség, Békés Megyei Könyvtár Nyomdája, Békéscsaba.